

- Tartu Ülikooli Kirjastus.
- SINCLAIR, JOHN 1991: *Corpus, concordance, collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- 2004: *Trust the text. Language, corpus and discourse*. London: Routledge.
- SPOELMAN, MARIANNE 2008: The use of the partitive case in Finnish learner language. Esitelmä työpajassa Descriptive corpus study on learner language and co-operation between EVKK and ICLFI, 2.–4. lokakuuta 2008, Helsinki.
- SÖRMUS, KADRI 2008: Emakeeleoppija korpus: Statistiline analüüs ja vea-
märgendussüsteem. Magistritöö. Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituut, eesti keele osakond.
- TENFJORD, KARI – MEUER, PAUL – HOFLAND, KNUT 2006: The ASK Corpus – a Language Learner Corpus of Norwegian as a Second Language. Department of Scandinavian languages and literature, University of Bergen. – http://www.sjdt.si/bib/lrec06/pdf/573_pdf.pdf. 12.12.2008.
- Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston kotisivut. <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2324/meF2324.html>. 10.12.2008.

KIRJALLISUUTTA

SUOMEN OPPIMISTA VUOROVAIKUTUKSESSA

Minna Suni *Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Jyväskylä Studies in Humanities 94. Jyväskylän yliopisto 2008. 251 s. ISBN 978-951-39-3205-3.

Suomi toisena kielenä -tutkija Minna Suni käsittelee väitöstutkimuksessaan »Toista kieltä vuorovaikutuksessa: Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa» toisen kielen oppimista erityisesti vuorovaikutuksen näkökulmasta. Teoksessa tarkastellaan kahden Suomeen muuttaneen äidinkielenään vietnamia puhuvan oppijan suomen kielen omaksumista heidän ensimmäisten Suomessa-asumiskuukausiensa aikana. Tutkimuksen aineistona ovat oppijoiden audionauhoitetut (useimmiten) kahdenkeskiset, vapaat keskustelut syntyperäisen suomen-

puhujan kanssa kymmenen viikon ajanjaksona. Tuona aikana kielenoppijat kävivät myös suomen kielen intensiivikurssia. Suni keskittyy analyysissään merkitysneuvotteluihin ja erityisesti niissä esiintyviin erilaisiin toistoihin ja toistojen muokkauksiin, joiden avulla perehdytään myös tuen (*scaffolding*) merkitykseen kielenoppijan ja äidinkielen puhujan keskusteluissa.

Sunin tutkimuskysymyksiä ovat: Mitä merkitysneuvotteluissa toistetaan ja muokataan ja miten? Millaista kielellistä prosointia merkitysten ja muotojen muokkamiseen sisältyy? Millaisia kielenoppimis-

tilanteita merkitysneuvottelut tarjoavat? (s. 13). Nämä kysymykset hän liittää kolmeen tutkimuksen osa-alueeseen: kielen, prosessin ja oppimisen tasoon. Valitsemalla tällaisen lähestymistavan Suni on luonut tutkimukseensa kolme näkökulmaa, joita hän on oivallisesti hyödyntänyt: erilaisten metodologis-teoreettisten kehysten yhdistämisen, pitkittäisen kuvauksen kielenoppimisesta sekä morfologian oppimisen kuvauksen.

KOLME NÄKÖKULMAA

Tutkimuksessaan Suni käyttää kunnianhimoista teoreettista viitekehystä: hän kytkee toisiinsa kolmea, ei aivan saumattomasti toisiinsa yhdistyvää tutkimusperinnettä: interaktionaalisen toisen kielen oppimisen, dialogisen kielentutkimuksen ja sosiokulttuurisen oppimisen tutkimuksen lähestymistapoja. Suni perustelee viitekehýksensä hyvin ja osoittaa, paikoin hyvinkin onnistuneesti, että nämä lähestymistavat voivat hyötyä toisistaan. Yksi työn vahvuksista onkin koko työn läpikäyvä vuoropuhelu teorioiden ja empirian välillä.

Ensinnäkin viitekehýs ja aineisto mahdollistavat pitkittäisen kuvauksen kielenoppimisen prosessista. Toistaiseksi etenkin suomen mutta myös toisen tai vieraan kielen oppimista yleensä on tutkittu vain vähän vapaassa vuorovaikutuksessa ilmenevänä prosessina tämäntyyppiseen pitkittäisaineiston analyysiin tukeutuen. Suni onnistuu osoittamaan erityisesti toistojen yksityiskohtaisen analyysin kautta laadullista kehitystä — kielen oppimista, joka näkyy oppijoiden vuorovaikutustoiminnassa.

Toiseksi aineisto mahdollistaa vuorovaikutuksen yhteydessä tapahtuvan toisen kielen morfologian oppimisen kuvauksen. Tämä johtuu oppijoiden lähtökielen ja kohdekielen eroista: vietnam on isoiloiva kieli, suomi taas agglutinoiva. Aineiston ja

asetelman ansiosta on mahdollista valaista vain vähän tutkittua kysymystä siitä, missä määrin vapaan keskustelun merkitysneuvotteluissa voidaan työstää ja oppia nimenomaan toisen kielen morfologiaa. Taustaksi tekijä luo kiintoisan katsauksen suomi toisena kielenä -opettamisen sekä -oppimisen tutkimukseen ja liittää oman tutkimuksensa tähän kenttään. Katsaus pohjustaa Sunin omien tutkimuskysymysten kannalta keskeistä teemaa: kuinka rakenteeltaan suomesta paljon poikkeavan vietnamin kielen puhujat reagoivat, kun he kohtaavat suomen kielen morfologian? Morfologian tekee toisen kielen oppimisen tutkimuksen kannalta erityisen kiinnostavaksi kielen tasoksi se, että sen oppimisen selittäminen on selvä haaste kansainväliselle, usein englantiin keskittyneelle tutkimukselle.

TOISTOISTA MÄÄRÄLLISESTI JA LAADULLISESTI

Monimuotoinen teoreettinen viitekehýs johtaa myös siihen, että aineistoa tutkitaan sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti. Tutkimuksessa keskitytään nimittäin erityisesti yhteen vuorovaikutuksen ilmiöön, toistoon. Tämä tuokin tutkimukseen kiinteyttä ja sitoo analyysit kokonaisuudeksi. Kvantitatiivisessa osuudessa Suni näyttää, millaiseksi toistotyyppien jakauma ja määrät muuttuvat, kun kieltä opitaan.

Toistot määritellään puheenvuoroiksi, »joissa käytetään uudelleen joko omassa tai keskustelukumppanin edeltävässä puheenvuorossa esiintyneitä kielenaineiksia» (s. 80). Toistoina käsitellään sekä identtisiä että niitä toistoja, joissa ilmausta on kielellisesti hieman muokattu. Toistot on luokiteltu eri tyypeihin: 1. yksinkertainen toisto, joka on sanatasolla identtinen toisto, jossa voi kuitenkin olla prosodisia muutoksia; 2. modalisoitu toisto, jossa toistoon liitetään modalisoivia partikkeleita;

3. elaboroitu toisto, jossa käytetään muokaten ja laajentaen keskustelukumppanin puheenvuorosta poimittuja kielellisiä elementtejä; 4. redusoitu toisto, jossa toiston kohteena on vain osa edellistä vuoroa (s. 85).

Suni ei kuitenkaan tutki mitä tahansa toistoja vaan niitä, jotka ilmenevät merkitysneuvotteluissa. Niillä tarkoitetaan »keskustelukajaksia, joiden aikana osapuolet yrittävät saavuttaa yhteisymmärryksen keskustelun jatkumisen kannalta keskeisen ilmauksen merkityksestä» (s. 49). Merkitysneuvottelujen siirrot Suni määrittelee Varonisin ja Gassin (1985) mallin mukaisesti seuraavasti: aiheuttaja (*trigger*) → osoitin (*indicator*) → vastine (*response*) → reaktio (*reaction to response*) (s. 59). Tätä valintaansa Suni perustelee huolellisella katsauksella monimuotoiseen toistojen analyysiin ensi kielen ja toisen kielen tutkimuksessa sekä puheen- ja keskustelututkimuksessa. Hän esittelee myös merkitysneuvotteluun liittyvän kansainvälisen ja kotimaisen tutkimuksen. Teoksessa luodaan esimerkiksi katsaus interaktionaaliseen lähestymistapaan ja sen keskeisiin näkökohtiin toisen kielen tutkimuksissa sekä kuvaillaan myös viime vuosina yleistynyttä korjausten (tai korjaavan palautteen, engl. *corrective feedback*) ja uudelleen muotoilujen (engl. *recasts*) tutkimusta.

Ansiokasta on, ettei tutkimuksessa tarkastella oppijoiden toistoja irrallaan muusta keskustelusta, vaan niiden analyysi yhdistetään syntyperäisen puhujan kielen analyysiin. Oppijoiden ja äidinkielen suomen puhujan muokkauksia tarkastellaan yhtäältä silloin, kun ymmärtämisongelma on oppijan ilmauksessa, ja toisaalta silloin, kun se on äidinkielen suomen puhujan ilmauksessa. Edellisessä tapauksessa paljastuu, että oppijat sivuuttavat äidinkielen puhujan morfologiset muokkaukset, kun taas jälkimmäisessä tapauksessa oppijat pyrkivät

segmentoimaan äidinkielen puhujan morfologiaa. Tämä johtaakin Sunin nostamaan esiin *muotoneuvottelun* käsitteen. Analyysi ponnistaa sosiokulttuurisen tutkimuksen käsitteistä oppimisen oikea-aikainen tukeminen (engl. *scaffolding*) ja lähikehityksen vyöhyke (engl. *zone of proximal development*). Lähikehityksen vyöhykkeellä tarkoitetaan itsenäisen ongelmanratkaisun määrittelemän todellisen kehitystason ja ohjaajan tai taitavampien osaajien kanssa yhteistyössä tapahtuvan ongelmanratkaisun määrittelemän potentiaalisen kehitystason välistä etäisyyttä (Vygotsky 1978: 86). Oppimisen lähikehityksen vyöhyke on kuitenkin parhaiten ymmärrettävissä metaforaksi siitä interpersonalisesta tilasta, jossa niin vieraan kielen kuin kaiken muunkin oppiminen tapahtuu (Kinginger 2002). Lisäksi Suni pohtii myös tuen dialogista luonnetta. Suppea mutta oleellinen katsaus siihen, miten oppiminen ymmärretään, olisi vielä saanut lisää syvyyttä sen kriittisellä pohdinnalla, miten moniselitteisesti oppiminen on yleensä määritelty toisen kielen oppimisen tutkimuksessa.

Suni osoittaa määrällisen ja laadullisen analyysin avulla, miten toistoja käytetään merkitysneuvottelun eri osissa (osoitin, vastine) ja miten niiden käyttö kehittyy. Puhujat — niin kielenoppijat kuin syntyperäinen suomenpuhujakin — käyttävät erilaisia toistoja merkitysneuvottelun eri osissa ja myös kehittyvät niiden käyttäjinä tutkimusjakson aikana. Suni tarkastelee esimerkiksi muokattuja toistoja ja niiden kehitystä sekä laadullisesti että määrällisesti siltä kannalta, mihin kielen tasoon ne kohdistuvat (leksikko, fonologia, morfologia, syntaksi). Kansainvälisesti merkittävä havainto on, että puhujat kohdistavat muokkauksensa myös morfologiaan, kielen tasoon, joka on yleensä ajateltu muita kieliä — lähinnä englantia — koskevassa tutkimuksessa redundantiksi. Kiinnostava oppimisen ilmentymä

on esimerkiksi se, että oppija toistaa aluksi vain natiivipuhujan lausuman viimeistä sanaa, mutta kun kielitaito kehittyy, oppija pystyy toistamaan myös keskeltä lausumaa löytyvän sanan merkitysneuvottelun kohteeksi. Tässä tutkimuksessa kvalitatiivinen analyysi tarjoaakin monessa mielessä monipuolisemman kuvan kielenpuhujien kehityksestä kuin määrällinen analyysi, mutta määrällinen toisaalta monessa kohden tukee Sunin argumentteja oppimisen laadullisista muutoksista.

Määrälliset analyysit on esitetty pylväskuvioiden avulla, jotka sinänsä ovat selkeitä. Kvantitatiivinen analyysi ei kuitenkaan kaikin osin avaudu lukijalle niin selkeänä kuin toivoisi. Esimerkiksi tutkimuksen keskeisen käsitteen, toiston, eli itsetoistojen ja toisentoistojen sekä niiden erilaisten kategorioiden, määrittelyyn liittyy joitakin ongelmia. Sunin mukaan tutkimukseen mukaan otettujen ja sen ulkopuolelle jätettyjen toistojen määrittelyssä käytetään dialogista tulkintaa toistoista: »ilmaus on toistettu, jos se sisältyy myös edeltävään omaan tai toisen osapuolen puheenvuoroon» (s. 81). Uutta tässä on aiempiin tutkimuksiin nähden, että toisto katsotaan aina suhteessa juuri edellisten vuorojen kontekstiin. Tämä on hyvä ratkaisu. Dialogisuutta ei kuitenkaan ole otettu huomioon kaikissa tapauksissa: erityisen ongelmallinen on itsetoistojen kategoria. Suni on nimittäin päätenyt rajaamaan niin sanotut vuoronsisäiset itsetoistot systemaattisen kvantitatiivisen analyysin ulkopuolelle, vaikka nekin voivat olla sekä vuorovaikutuksen ja merkitysneuvottelujen että oppimisen kannalta olennaisia toimintoja ja indikaattoreita. Vuoronsisäiset toistot on kategorisoitu prosessointipuheeksi.

Etenkin keskusteluanalyysisessä vuorovaikutustutkimuksessa on osoitettu, että keskustelun osallistujat huomaavat usein ei-kielellisen toiminnan perusteella, että

heidän vuoronsa tai toimintonsa vaativat korjausta ja uudelleen muotoilua. Keskustelukumppani voi esimerkiksi ilmeillään tai eleillään viestiä, että lausuttu muotoilu on epäselvä ja että se vaatii lisää työstämistä. Sunin tutkimuksessa aineisto on audionauhoitusta. Tämä on pikemminkin käytännön seikoista johtuva ongelma kuin teoreettisesti perusteltu valinta, mutta se rajaa hieman mahdollisuuksia tulkita vuoronsisäisiä toistoja ja siten myös koko merkitysneuvottelua. Koska ei-kielellistä informaatiota ei ole saatavilla, ei analyysoija useinkaan voi päätellä sitä, missä tapauksessa vuoronsisäinen toistaminen on ei-kielellisen ongelman osoittimen aiheuttamaa toistamista: ilman ei-kielellisen toiminnan analyysia rajausta prosessointipuheen ja (mukaan otetun) itsetoiston välillä on hankalaa, ellei mahdotonta. Koska Suni ei audionauhoituksen avulla voi selvittää kaikkea sitä, mitä videonauhoituksen perusteella olisi ollut mahdollista eritellä, ei-kielellisen aineksen osuus merkitysneuvotteluissa jää tulevien tutkimusten haasteeksi.

Toinenkin analyysin ongelma juontuu aineistoon ja sen työstämiseen. Suni on valinnut aineistonsa kuvaukseen CHILDES-ohjelman edellyttämän CHAT-transkribointitavan. Valintaa hän perustelee sillä, että CHILDES:in analyysityökaluista oli hyötyä aineiston kvantitatiivisessa kuvauksessa, mikä puolestaan kohdensi hänen mukaansa kvalitatiivisen analyysin fokuksia. Transkriptiotavasta seuraa kuitenkin muutamia seikkoja, jotka liittyvät toisaalta nonverbaalisen ja prosodisen informaation merkitsemiseen — tai pikemminkin sen merkitsemättä jättämiseen — ja toisaalta itsetoistojen käsittelyyn.

Suni huomauttaa itsekkin, että tässä tutkimuksessa ei kovin paljon kiinnitetä huomiota prosodiaan. Osittain tämä siis saattaa johtua transkribointitavasta, jossa ei tehdä tarkkaa eroa prosodisten ja funktionaalis-

ten piirteiden välille (esim. kysyvä intonaatio/kysymys). Transkribointitapa johtanee omalta osaltaan siis siihen, että tutkimuksessa ei juurikaan käsitellä prosodiaa merkitysneuvottelujen välineenä, analyysien osana eikä myöskään prosodian oppimista kielenoppimisen tärkeänä osa-alueena, vaikka sen merkitystä on korostettu myös suomen kielen oppimisen tutkimuksessa. Tutkimuksessa käytetty transkribointitapa on siis osin hieman epähavainnollinen ja jättää jopa osan informaatiosta pimentoon.

TOISTOT LAAJEMMASSA KONTEKSTISSA

Toistoja analysoidessaan Suni pohtii merkitysneuvottelun asemaa lähikehityksen vyöhykkeenä. Hän osoittaa tutkimuksessaan konkreettisesti, kuinka puhujat vuorovaikutuksessa jakavat ja kierrättävät ilmauksiaan. Sitä, jos mitä, voi pitää lähikehityksen vyöhykkeen ja tuen antamisen empiirisinä todentumina. Tällä tutkimustuloksella voisi olla myös mahdollisia pedagogisia sovelluksia. Tekijä vihjaa etenkin siihen, että tuloksesta voisi olla seuraamuksia kielitaidon arvioinnille.

Teoksen loppupuolella Suni laventaa tutkimustulostensa merkitystä ja pohtii, mitä merkitysneuvottelut ja niissä havaittu kieliaineen jakaminen ja kierrättäminen kertovat merkityksen, kielen, kognition ja kieliyhteisön luonteesta ja asemasta kielenoppimisessa. Merkittävää ja oivallista on varsinkin pohdinta kieliyhteisön ja siihen osalliseksi pääsemisen merkityksestä toisen kielen oppimisen prosessissa. Sunin pohdinnan keskiössä on kielenoppija, inhimillinen ihminen, joka on sekä yksilö että yhteisön jäsen.

Sunin keskeiseksi johtopäätökseksi voi nähdä sen, että toistaminen paljastuu kielenoppimisen kannalta arvokkaaksi ja merkitykselliseksi toiminnaksi, jonka avulla jaettu osaaminen siirtyy myös yksilölliseksi osaamiseksi. Tämän seuraamuksena Suni esittää, että pedagogisissa ratkaisuissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota oppijoiden erilaisiin reseptiivisiin ja produktiivisiin taitoihin ja siirtyä muotojen opettamisesta käyttölähtöiseen lähestymistapaan. Suni nostaakin pohdittavaksemme työn empiirisen osan tuella asioita, jotka liittyvät oleellisesti käsityksiimme kielestä, sen oppimisesta ja opettamisesta. Näiden tutkimustulosten ja punnintojen soisi kantautuvan tiedoksi vähintäänkin jokaiselle suomea toisena kielenä opettavalle. ■

LIISA TAINIO

RIIKKA ALANEN

Sähköpostit:

etunimi.sukunimi@helsinki.fi

etunimi.a.sukunimi@jyu.fi

LÄHTEET

- KINGINGER, CELESTE 2002: Defining the zone of proximal development in US foreign language education. – *Applied linguistics* 23 (2) s. 240–261.
- VARONIS, EVANGELINE MARLOS – GASS, SUSAN 1985: Non-native/non-native conversation: A model for negotiation of meaning. – *Applied linguistics* 6 (1) s. 71–90.
- VYGOTSKY, L. S. 1978: *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Toim. Michael Cole, Vera John-Steiner, Sylvia Schribner & Ellen Souberman. Cambridge, MA: Harvard University Press.